

איראן מפחדת להצטרף למעגל הלחימה

16.12.2023 | ד"ר יוסי מנשרוף

בתקופה האחרונה יוצאים בכירי המשטר האיראני, ובראשם מנהיג המשטר עלי ח'אמנהאי, בהצהרות שמסגירות את הפחד האיראני מהאפשרות שאיראן תצטרף למעגל הלחימה. החשש הזה נובע משילוב של כמה נסיבות.

ראשית, כעיקרון יסוד איראן נמנעת ככל האפשר מגלישה למלחמה באופן ישיר ומנהלת לחימה נגד אויביה באמצעות הפעלת שלוחים. האסטרטגיה הזו הסתברה כמוצלחת באופן משמעותי עבור איראן מאז כינונה, כיוון שהיא הצליחה להכות באמצעותה את ארה"ב, ישראל וסעודיה, בגלי פיגועים משמעותיים, שהסבו לה הישגים כגון נסיגת ארה"ב מלבנון בשנות השמונים, וענישת סעודיה ב-2019 על תפקידה הראשי בקידום הסנקציות האמריקאיות בתחום הנפט נגד איראן, לאחר פרישת ממשל טראמפ מהסכם הגרעין.

שנית, בתודעה האיראנית, מלחמת איראן-עיראק עדיין צרובה כאירוע מכונן שהסב לאיראן אבידות קשות בנפש (כמות הרוגים) ובתשתיות המדינה. בהתאם לכך, שבים ומתגאים ח'אמנהאי ובכירי המערכת הביטחונית האיראנית, כי למרות המשברים והטלטלות השונות באזור, איראן נותרה "אי של יציבות", כהגדרתם.

שלישית, כפי שהתבטא בשפל ההיסטורי של אחוז ההצבעה בבחירות 2020 למג'לס (42%) וכן במחאת אמיני (ספטמבר 2022-מרץ 2023), המשטר באיראן סובל ממשבר לגיטימציה מתמשך. לפיכך, הוא אינו יכול להרשות לעצמו להיכנס להרפתקה צבאית שתסכן את הישרדותו.

רביעית, איראן מודעת לנחיתותה הצבאית והטכנולוגית מול ארה"ב, ולכן כפי שהסביר מפקד חיל האוויר במשה"מ, אמיר-עלי חאג'י-זאדה, לא גמלה לארה"ב על חיסול מפקד כח קדס, קאסם סולימאני, בינואר 2020, מחשש להתלקחות מלחמה ישירה עמה. בראיון לטלוויזיה האיראנית לאחרונה ביטא ע'לאם-עלי חדאד עאדל, יועצו ומחותנו של ח'אמנהאי, בצורה ישירה את ההערכה האיראנית שכניסה איראנית ללחימה נגד ישראל, תשרת את מזימתה של ישראל כיוון שתביא להתנגשות צבאית ישירה בינה לארה"ב.

מכלול הנסיבות האלה מבהיר היטב מדוע איראן נוקטת משנה זהירות למול אפשרות של כניסה למלחמה, ומבקשת לאותת שאין בכוונתה להצטרף למעגל הלחימה. טהראן מעדיפה להמשיך את מאבקה נגד אויביה באזור באמצעות קידום שיטתי של אסטרטגיית הפעלת שלוחים, שהוכחה כיעילה במיוחד לאחר שהותירה אותה עד כה מחוץ למעגלי הלחימה מאז 1989. היא הצליחה להישאר מחוץ למעגל הלחימה במלחמת עיראק (2003-2011) אף שלחמה נגד הכוחות האמריקאים והבריטים בצורה עקיפה באמצעות מערך הטרור השיעי שטפחה (ג'יש אל-מהדי, לואא' יום אל-מועוד, כתאא'ב חזבאללה ועצאא'ב אהל אל-חק) לצד מערך הטרור הסוני בו תמכה (אל-קאעידה עיראק ואנצאר אל-אסלאם). כך ארע גם במלחמת לבנון השנייה, בה מלאה

איראן תפקיד חשוב בתמיכת הלחימה של חזבאללה נגד ישראל.

ח'אמנהאי ידוע במשנתו האידאולוגית הקוראת להשמדת ישראל באמצעים צבאיים. לפי האסטרטגיה שהתווה, איראן, על פי רוב, אינה מפעילה כוח ישירות נגד ישראל אלא מסייעת למערך השלוחים שלה, שאותו היא מרחיבה ומטפחת בשקידה מאז המהפכה האסלאמית. איראן אף מנכסת לעצמה את הישגיהם של ארגוני ההתנגדות במלחמות ובסבבי הלחימה נגד ישראל. כך הצהיר ח'אמנהאי בפברואר 2012 כי "אנו התערבנו בהתנגדות לקיומה של ישראל, והתוצאה התבטאה בניצחון (חזבאללה) במלחמת 33 הימים (2006) וגם בניצחון (חמאס) במלחמת 22 הימים (עופרת יצוקה). גם לאחר מכן, בכל מקום, אנו עומדים מאחורי כל אומה וכל ארגון שנלחם במשטר הציוני, ואין לנו שום חשש לומר את זה. זוהי האמת לאמיתה".

לעומת זאת, בשינוי חד מעמדה זו, טען ח'אמנהאי בנאומו לאחרונה (29 בנובמבר) שאיראן אינה שואפת "לזרוק את היהודים או הציונים לים", ובסקר מוחלט אף טען שאיראן מעולם לא הצהירה על כך. להזכיר, בפברואר 2020 הצהיר מפקד משה"מ סלאמי בפנייה לישראלים "תסתכלו היטב על הים התיכון, כי שם יהיה מקום מגוריכם האחרון". ח'אמנהאי שב והדגיש בנאומו את הטענה שהעלה לפרקים בעבר כי הפתרון שאיראן מציעה לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא משאל עם שבו ישתתפו אלו שישבו במרחב א"י/פלשתינה עד 1948, בני כל הדתות, שיקבעו בעצמם את גורלם והגדרתם העצמית.

יצוין כי תוצאותיו של משאל עם כזה ידועות מראש בגלל הרוב המוסלמי שהיה במרחב הזה באותה תקופה. לצד ח'אמנהאי, דוברים אחרים במשטר האיראני מדגישים בכל משך המלחמה שאיראן אינה שותפה למתקפות של שלוחיה נגד ישראל ² בתימן, ברצועת עזה, וגם לא למתקפות המליציות השיעיות העיראקיות נגד יעדים אמריקאים בעיראק ובסוריה, שנערכות כאמצעי לחץ איראני על ממשל ביידן כדי שיורה לישראל להפסיק את המלחמה בעזה.

חשוב להבין מה מניע את איראן לשקר כך במצח נחושה. ידוע לכול שבמקביל להכרזות האלו של ח'אמנהאי טהראן מקדמת את השמדתה של ישראל באמצעים צבאיים באמצעות תורת הפעלת השלוחים. הטבת, האונס והזוועות שחולל חמאס ב-7 באוקטובר הם תוצאה ישירה של התמיכה המקיפה שאיראן הגישה לחמאס במשך עשרות שנים, והתרת דם של היהודים בפסיקות שונות של ח'ומייני וח'אמנהאי שהתירו להרוג, כולל בפיגועי התאבדות, את כלל היהודים אזרחי ישראל, "כובשי פלסטין". משנתו של ח'אמנהאי גם ספוגה באנטישמיות שמחלחלת היטב אל כל זרועות המשטר.

איראן גם אינה מסתירה את שאיפתה להשמיד את ישראל ומצהירה על כך מעל כל במה אפשרית. בהוראת ח'אמנהאי, ספורטאים איראנים מחרימים את ישראל בתחרויות בינ"ל כדי לא להעניק לישראל אפילו שמץ של לגיטימציה.

איראן אינה משלמת בזירה הבינ"ל מחיר על הפרתה את הקוד האתי הבסיסי ביותר של האו"ם שבמסגרתו אסור למדינה כלשהי לחתור להשמדתה של מדינה אחרת. היא עדיין מחוזרת על ידי

אירופה, שנוהגת כלפיה ברפיסות מתמשכת אף על פי שהחתרנות האיראנית ביבשת האירופית מסכנת את הביטחון הלאומי של אירופה. היא גם זוכה לשם "פ" נרחב מצד רוסיה וסין, כאשר ארה"ב דבקה במאמציה לחתור למציאות הסכמית עימה ואינה מעלה כלל את האופציה הצבאית כאפשרות מעשית מולה.

נראה אפוא שח'אמנהאי אינו נמצא תחת לחץ בהקשר זה, אבל הוא מעוניין לייפות את פניה של איראן ולהמשיך במאמץ לבדל אותה מפעילות הטרור המקיפה נגד ישראל. זו מגיעה בימים אלו לשיא מבחינת התלכדות הזירות שפועלות נגד ישראל, בתמיכה איראנית משמעותית. מאמץ הבידול משקף שאיפה איראנית להרחיק את איראן ממעגל הלחימה מחשש לפגיעה במתקני הגרעין של איראן וביציבות המשטרית. שאיפה זו היא אבן יסוד בתפיסת הביטחון של איראן.

הצהרת ח'אמנהאי שאיראן שואפת לפתרון דיפלומטי של "הבעיה הישראלית" ואינה שואפת "לזרוק את הציונים לים" באה כהשלמה להצהרות אלו של יתר הדוברים האיראנים הבכירים, ונועדה להוסיף נדבך למאמץ האיראני להרחיק את איראן ממעגל האש. הרחקה זו של איראן מהמלחמה היא שאיפה משותפת לכלל המחנות הפוליטיים באיראן, שמודעים היטב לסכנה הגלומה בכך הן לתוכנית הגרעין של איראן והן ליציבות המשטר.

איראן עושה אפוא ככל יכולתה כדי להתרחק ממעגל הלחימה. גם קמפיין ההרשמה של איראנים למטרת שיגורם לשדה הקרב בעזה, שכלל לטענת המשטר האיראני עד כה 10 מיליון נרשמים, ובכללם 142 צירי מג'לס, הוא לדברי ציר המג'לס האיראני, חסין ג'לאלי, סמלי, כיוון שאיראן אינה רוצה להתערב במלחמה. מכל האמור לעיל עולה שאיראן מעוניינת להשתתף במלחמה באופן פאסיבי בלבד, וחוששת מהאפשרות שהיא תגלוש אליה. על ישראל לנצל זאת בחוכמה ולתקוף את המערך של כוח קודס באיראן ובאזור, מתוקף אחריותו כמוציא לפועל של תורת הפעלת השלוחים.

פורסם בזמן ישראל, בתאריך 16.12.2023.